

Доброго дня! Тема уроку. Розділові знаки при прямій мові

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

- **Відеоурок. Розділові знаки при прямій мові.** Перейти за посиланням
<https://www.youtube.com/watch?v=fQHweEwQg5o>

ПРЯМА МОВА

ВИРАЖАЄ	мовлення іншої особи, передане дослівно, без змін
СУПРОВОДЖУЄТЬСЯ	словами автора, що вказують, кому вона належить
СТОІТЬ	після слів автора, перед ними або всередині них

Пам'ятка

«Сім правил до теми»

1. Прямую мову записуємо з великої літери й беремо з обох боків у лапки. Після слів автора ставимо двокрапку. Слова автора після прямої мови записуємо з малої літери.
2. Якщо слова автора стоять усередині прямої мови, то можливі три варіанти розділових знаків: «П,—а,—п». «П, — а. — П». «П,—а:—П».
3. Цитати завжди беремо в лапки, крім випадків, коли цитата є частиною речення, тоді її пишемо з малої літери. Указівку на автора цитати беремо в дужки, після другої дужки ставимо крапку.
4. Віршований текст у лапки не беремо, оформляємо як звичайну цитату.
5. Кожну репліку діалогу записуємо з нового рядка, перед нею ставимо тире.
6. Якщо репліки записуємо не з абзацу, а підряд, то кожну з них беремо в лапки, а між ними ставимо тире: «П, — а. — П?» — «П, — а. — П».
7. Різновид цитати — епіграф. У лапки не беремо. Указівку на джерело пишемо під епіграфом справа без дужок, крапку після неї не ставимо.

Розділові знаки при прямій мові

Правило	Приклад
«П»,—а.	«Не на тебе ждять я буду», — поет відповідає.

«П?»-а.	«Хто ж се я?» — поет питає.
«П!»—а.	«От спасибі!» — крикнув лицар.
А:«П?»	Тут поет не втерпів:«Хто там?»
«П,—а,—п».	«Голос маю, — каже лицар, — та не тямлю віршування...»
«П,— а. —П».	«Ні, се я, — озвався голос. — Маю справу пильну дуже».
«П?- а. - П».	«Що ж?— поет на те говорить. — То за ручку та й до шлюбу!»
«П!— а. — П».	«Годі жартів! — крикнув згорда. — Бо задам тобі я гарту!» (Леся Українка)

Слід зауважити! Окремого коментаря потребує випадок, коли слова автора стоять усередині прямої мови. Після слів автора ставиться кома з тире й пряма мова починається з малої літери, якщо слова автора стоять не на межі двох речень прямої мови, а всередині одного речення прямої мови: *«Що ви, — кажу, — шукаєте?»* (Л. Костенко).

Слід зауважити! Коли одна частина слів автора стосується тієї частини прямої мови, яка йде перед розривом, а друга — тієї, що йде після нього, то після слів автора ставиться двокрапка й тире, а пряма мова продовжується з великої літери («П,—а:—П».): *«Знаю, що по закону, — сердито відповів на те Лозовий і додав: — Вишняку шкода»* (В. Дрозд).

Пряма мова не виділяється лапками, якщо немає вказівки на те, кому вона належить: *Недарма кажуть: пісня — душа народу* (В. Скуратівський).

Непряма мова

Непряма мова — це чуже мовлення, передане тільки із збереженням змісту висловлюваної думки без збереження форми та інтонації висловлювання.

При потребі пряму мову можна замінити на непряму, при цьому слова автора стають головним реченням, а пряма мова — підрядним.

У непрякій мові опускають вигук, повторення, іноді вставні слова, частки, а звертання або опускають, або роблять підметами чи додатками:

«Тату, добридень!» — сказав я йому, спинившись.

Я, спинившись, привітався до тата.

При заміні прямої мови непрямою займенники і дієслівні форми 1-ї та 2-ї особи замінюються займенниками і дієслівними формами 3-ї особи. У реченні з непрямою мовою займенники і прислівники стають сполучними словами, а питальна частка чи — сполучником.

Якщо пряма мова складається з кількох речень, то при заміні її непрямою утворюється багатокomпонентне складне речення:

«Ми вас проведемо? – упевнено сказав білоголовий сміливець першокласного віку. – Ми знаємо, куди вам треба» (О. Гончар).

Білоголовий сміливець першокласного віку упевнено сказав, що вони їх проведуть, що вони знають, куди їм треба.

Запитання, передане прямою мовою – пряме, а непрямою – непряме.

У кінці речення з непрямым питанням ставиться крапка.

Речення прямої мови	Засоби зв'язку	Приклади	
		пряма мова	непряма мова
Розпо-ві- дне	Сполучники: що, ніби, щоб	<i>Передихнула, промовила вголос: «Я вільна»</i> (Р.Іваничук)	<i>Передихнула, промовила вголос, що вільна.</i>
Питаль- не	Сполучники чи сполучні слова: хто, що, який, чий, котрий, де, куди, чи, коли, як тощо	<i>«А куди ви йдете, люди добрі?» — осмілювався спитати Павлусь (А.Чайковський)</i>	<i>Павлусь осмілювався спитати, куди вони йдуть.</i>
Спону-к альне	Сполучник щоб	<i>«Тосю, ану йди сюди!» - закричав Юрко (Є.Гуцало)</i>	<i>Юрко закричав, щоб Тося підійшла.</i>

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

1. Коментований диктант

1. Дві тисячі років тому Платон сказав, що від красивої думки ми повинні перейти до красивих вчинків, а від красивих вчинків — до красивого життя, від красивого життя — до краси (Із газети). 2. Вклоняюсь низько мудреця, але люблю, неначе тата, я проповідника Сократа, людської мудрості вітця. Старий був мудрим, а проте сказав: «Живу чи помираю, я добре знаю тільки те, що геть нічого я не знаю...» Учив: «Ти сам себе пізнай, знайди велике у малому, жени догматиків із дому, насильство й примус — зневажай!» (Л. Забашта). 3. Нема у Геракліта правоти! Геть заморочив голову народу. «Ах, неможливо двічі увійти, — це він сказав, — в одну й ту саму воду». Хоч я простий, а не учений муж, і не мудрець, а з гордістю зазначу: «Не знаю скільки,

а в одну і ту ж я воду увиходив — у стоячу» (В. Березінський). 4. «Маємо те, що маємо», — кожен руки вмиває. А на руці — п'ять пальців, і всі вказівні (В. Слпчук).

2. Робота з карткою

Запишіть, розставляючи потрібні розділові знаки при прямій мові.

1. Життя в неволі нічого не варте відказав Максим краще смерть! (І.Франко). 2. Пам'ятаю, казала мені мати Цей світ як маків цвіт Зранку цвіте до вечора опадє! (О. Довженко). 3. Роби добро казала мати і чисту совість не віддай за шмати! (Д.Павличко) 4. Я подумав тоді Тіні коротшають так само непомітно як і людське життя (Г.Тютюнник). 5. Ніщо так не красить людину, як натхнення подумала Ярослава (О.Гончар). 6. Все, все ми віддаємо тобі Батьківщино промовив він раптом якимсь дивним голосом ні до кого. Все! Навіть серця (О. Гончар).

3. Синтаксичний конструктор

Поставте при прямій мові (1) слова автора (2) в усіх можливих позиціях.

1. «Що таке людина, як подумаєш про це? Велика розумом людина, та не може досягнути вона всіх чудес землі» 2. Писав майже дев'ятсот років тому Володимир Мономах.

4. Схематичний диктант

Накресліть схеми поданих речень.

1. «Ось тут зложимо оселю для себе і для тих купців, що сюди будуть приїжджати», — сказав найстарший Кий. 2. Аскольд і Дір побачили гарне місто над рікою, ввійшли до нього і сказали киянам: «Ми будемо у вас князувати, будемо вас боронити перед нападами чужих племен» (За А. Лотоцьким).

5. Дослідження-трансформація

Прочитайте речення. Перебудуйте подані речення у речення з непрямою мовою. Запишіть їх. Що змінилося? (І варіант – непарні речення, II варіант – парні).

1. «Чого ж ти, Петре, стоїш, заступаючи пів небокраю?» - запитала вчителька (О. Забужко). 2. «У справжньому художньому творі не можна вийняти один вірш, одну строфу, одну фігуру, один такт із свого місця і

поставити в інше», — зазначав Лев Толстой. 3. Кажу дітям: «Подивімося в небо...» (В. Сухомлинський). 4. В одній зі своїх статей письменник Сергій Носань гнівно запитує: «Чому ж ми самі часто нехтуємо мовою материнською, цим скарбом, з якого виростаємо?» 5. «Я буду брати себе в руки», - обіцяв Рубан. 6. «Любіть Україну, всім серцем любіть!» — закликав Володимир Сосюра.

- Зверніть увагу, які речення ми отримали в результаті перетворення?
- Що стає головною частиною речення, а що підрядною з'ясувальною?

6. Творче завдання

Підготуйте інформаційний виступ «Можливості українського синтаксису». Використайте крилаті вислови – речення з прямою мовою.

Домашнє завдання

1. Повторити і закріпити теоретичний матеріал «Розділові знаки при прямій мові».
2. Виконати вправу з підручника.

За вибором учня:

- Скласти три речення з прямою мовою різні за метою висловлювання, використовуючи віршовані рядки, загадки, прислів'я або крилаті вислови з Біблії. Замінити їх на речення з непрямою мовою.